

**Paweł Pasierbiak**

Uniwersytet im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

---

## POZYCJA JAPONII W ŚWIATOWYM EKSPORCIE TOWARÓW

---

**Streszczenie:** Autor opracowania rozpatruje aktualną pozycję Japonii w światowym eksporcie towarów. Koncentrując swoją uwagę na rozwoju eksportu kraju w okresie 2000–2009, konkluduje, że pozycja Japonii w handlu międzynarodowym jest coraz słabsza. Wpływa na to wiele czynników, wśród których wymienia: sytuację gospodarczą w kraju i w gospodarce światowej, globalizację i regionalizację, politykę handlową Japonii oraz zmianę układu sił w gospodarce światowej.

**Słowa kluczowe:** handel zagraniczny, eksport, powiązania gospodarcze, Japonia, gospodarka światowa.

### 1. Wstęp

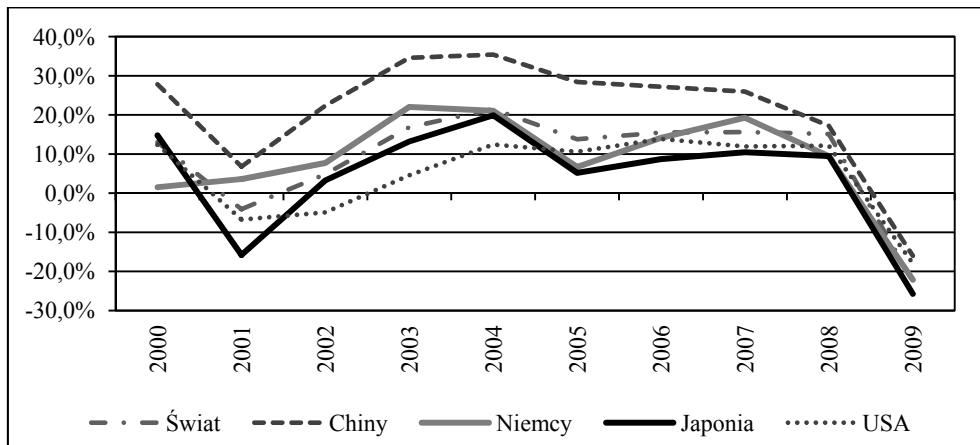
Różnorodność występujących czynników oraz intensywność ich oddziaływania powodują zmiany we wszystkich obszarach powiązań ekonomicznych kraju z zagranicą. W konsekwencji zmiennością odznaczają się również związki gospodarek narodowych z gospodarką światową, czego wyznacznikiem jest pozycja kraju w światowych przepływach ekonomicznych. Miejsce w rankingu światowych eksporterów i importerów determinuje znaczenie państwa w gospodarce światowej, handel bowiem wciąż stanowi podstawowy rodzaj powiązań skali globalnej. Z tego punktu widzenia po II wojnie światowej, a szczególnie w II połowie lat 80. XX wieku, pozycja Japonii zdecydowanie się poprawiała. Analizując wartość, dynamikę oraz strukturę japońskiego eksportu, można stwierdzić, że kraj ten dokonał wielkiego postępu ilościowego i jakościowego w dziedzinie handlu. Już w połowie lat 80. Japonia była jednym z najważniejszych eksporterów, a struktura towarowa jej eksportu była bardzo nowoczesna. Dzięki ekspansji eksportowej Japonia zyskała opinię wiodącego centrum gospodarczego świata. Sytuacja zaczęła zmieniać się od początku lat 90. XX wieku. Splot czynników zewnętrznych związanych z sytuacją w gospodarce światowej oraz wewnętrznych, wynikających z problemów gospodarki krajowej, negatywnie wpłynął na efektywność eksportu japońskiego, osłabiając tym samym pozycję kraju w handlu międzynarodowym.

Celem niniejszego opracowania jest analiza i ocena aktualnej pozycji Japonii w eksporcie światowym. Ze względu na ograniczoną objętość opracowania autor

skoncentruje się na eksporcie towarowym. Okres badawczy analizy obejmuje pierwszą dekadę XXI wieku, a metoda, którą wykorzystano, polega na analizie danych statystycznych, wnioskowaniu na ich podstawie i opisie zjawisk oraz procesów.

## 2. Rozwój eksportu Japonii w latach 2000–2009 na tle tendencji światowych

Analizowane lata 2000–2009 są szczególne w rozwoju handlu międzynarodowego. Zarówno na początku, jak i na końcu badanego okresu handel światowy przeżywał załamanie. W 2001 r. odczuwano konsekwencje pęknięcia bańki spekulacyjnej na rynkach nowoczesnych technologii (IT), a jednocześnie recesje gospodarcze, które dotknęły najważniejsze gospodarki świata, nie sprzyjały rozwojowi handlu międzynarodowego. O wiele większe negatywne skutki dla handlu przyniósł globalny kryzys finansowo-gospodarczy z przełomu lat 2008 i 2009. Trzeba jednak podkreślić, że między tymi granicznymi latami, w okresie 2002–2008, handel światowy miał stosunkowo dobre warunki rozwoju. Między 2001 i 2008 r. wartość światowego eksportu towarowego zwiększyła się z 6,5 do 16,1 bln USD, a eksportu usług z 1,48 do 3,35 bln USD<sup>1</sup>. Załamanie handlu z przełomu 2008 i 2009 r. było jednym z najgłębszych w historii. Światowy eksport towarów zmniejszył się o 22,5%, natomiast usług o 12,4%. Ilustracją graficzną zmian, które zachodziły w latach 2000–2009 w handlu międzynarodowym, jest wykres na rys. 1, przedstawiający dynamikę eksportu towarowego na świecie oraz w najważniejszych handlowych gospodarkach świata.

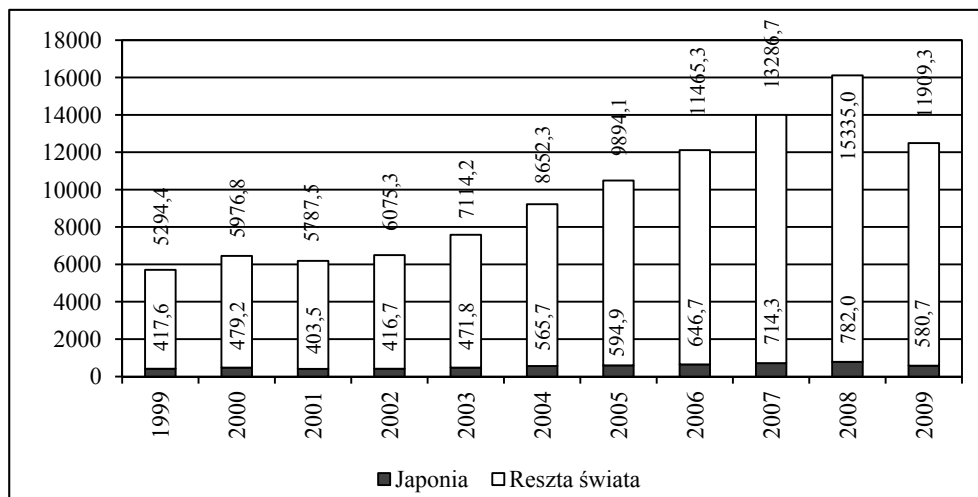


Rys. 1. Dynamika eksportu towarów Japonii, Chin, Niemiec, USA i świata w latach 2000–2009, w %

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Baza danych WTO: *Statistic Database*, World Trade Organization, [www.wto.org](http://www.wto.org). Data pobrania: 17.03.2011.

<sup>1</sup> Baza danych WTO: *Statistic Database*, World Trade Organization, [www.wto.org](http://www.wto.org). Data pobrania: 17.03.2011.

Wykres 1 wyraźnie wskazuje, że po trudnym 2001 r. dynamika wzrostu eksportu była dodatnia. Sytuacja poprawiała się do 2008 r., po czym nastąpiło załamanie. Jest to widoczne również na rys. 2, na którym przedstawiono wartość eksportu światowego oraz eksportu Japonii.



Rys. 2. Wartość eksportu towarów Japonii i świata w latach 1999–2009, w mld USD

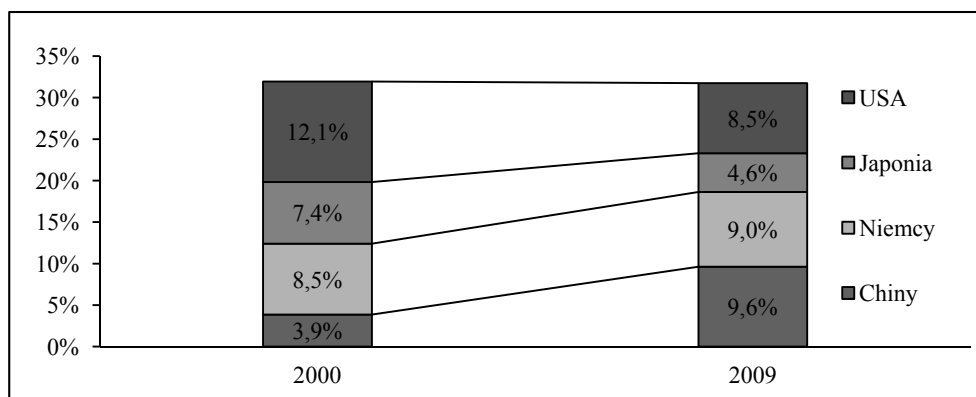
Źródło: jak wykres 1.

Dynamika wzrostu eksportu Japonii była w całym badanym okresie niższa niż dynamika eksportu światowego. Oznaczało to, że pomimo wartościowego jego wzrostu (do 2008 r.) znaczenie Japonii w handlu światowym, mierzone wskaźnikiem ilościowym – udziałem kraju w eksporcie towarowym świata, spadało. Nie była to tendencja charakterystyczna tylko dla Japonii (zob. wykres 3), ale w przypadku tego kraju spadek był bardzo wyraźny.

Najgorszy okres dla Japonii, z punktu widzenia eksportu, nastąpił na przełomie 2008 i 2009 r. W wyniku drastycznego spadku popytu zewnętrznego między III kwartałem 2008 i I kwartałem 2009 r. wolumen eksportu Japonii spadł o 55,1% (w ujęciu rok do roku), co było największym spadkiem spośród krajów OECD<sup>2</sup>. Spowodowało to również poważne konsekwencje dla gospodarki wewnętrznej, silnie uzależnionej od koniunktury na rynkach światowych<sup>3</sup>. Negatywne zmiany w eksporcie Japonii na tle zmian globalnych powodowały przesuwanie się w dół w rankingach światowych eksporterów towarów i usług (tab. 1).

<sup>2</sup> Średnia dla krajów OECD wyniosła –22,8%. *OECD Economic Surveys: Japan 2009*, OECD, Paris 2009, s. 25.

<sup>3</sup> Wskaźnik wzrostu PKB, który już w 2008 r. był ujemny (–1,2%), w 2009 r. wyniósł –5,2%. *Trade Policy Review. Report by the Secretariat. Japan, WT/TPR/S/243*, World Trade Organization, Geneva, 11 January 2011, s. 1.



**Rys. 3.** Udział Japonii, USA, Niemiec i Chin w eksporcie towarowym świata w 2000 i 2009 r., w %

Źródło: jak wykres 1.

**Tabela 1.** Eksport Japonii w latach 2000–2009 (towary i usługi), w mld USD i %

Rok	Towary			Usługi		
	Miejsce	Wartość	Udział w %	Miejsce	Wartość	Udział w %
2000	3	479,2	7,5	5	68,3	4,8
2001	3	403,5	6,6	5	63,7	4,4
2002	3	416,7	6,5	5	64,9	4,1
2003	3	471,8	6,3	7	70,6	3,9
2004	4	565,8	6,2	5	94,9	4,5
2005	4	594,9	5,7	5	107,9	4,5
2006	4	649,9	5,0	4	122,5	4,4
2007	4	712,8	5,1	6	127,1	3,9
2008	4	782,0	4,9	6	146,4	3,9
2009	4	581,0	4,6	6	126,0	3,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *International Trade Statistics*, WTO, Geneva. Roczniki: 2001–2010.

Samo ilościowe ujęcie pozycji kraju w handlu międzynarodowym nie jest wystarczające do pełnej oceny jego konkurencyjności na rynkach światowych. Trzeba wziąć pod uwagę również zmiany jakościowe, odzwierciedlane w strukturze towarowej eksportu. Japonia jest krajem tradycyjnie postrzeganym jako producent i eksporter dóbr zaawansowanych technologicznie. Potwierdzają to dane OECD, według których w 2007 r. eksport Japonii w niemal 80% składał się z produktów wysokich (*high*) i średniowysokich (*medium-high*) technologii<sup>4</sup>. Zaobserwować jednak można

<sup>4</sup> *OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2009*, OECD, Paris 2009, s. 87.

pewne niekorzystne zmiany w tym zakresie. Po pierwsze, w samej strukturze japońskiego eksportu udziały traci grupa obejmująca produkty najbardziej technicznie zaawansowane (SITC 7), a zyskują wyroby i transakcje niesklasyfikowane gdzie indziej (SITC 9) (por. tabela 2). Po drugie, również w ramach grupy SITC 7 zaobserwować można negatywne zmiany strukturalne. Zdecydowanie spada udział sprzętu i urządzeń telekomunikacyjnych oraz maszyn biurowych i urządzeń do automatycznego przetwarzania danych, co często przesądzało o wysokiej konkurencyjności japońskiej oferty eksportowej. Swoją pozycję utrzymuje grupa pojazdów drogowych (około 30% eksportu w ramach SITC 7)<sup>5</sup>.

**Tabela 2.** Struktura towarowa eksportu Japonii w latach 1990–2009

Wyszczególnienie	1990	1995	2000	2005	2009
<b>SITC 0–9 (w mld USD)</b>	<b>286,9</b>	<b>443,3</b>	<b>479,2</b>	<b>594,9</b>	<b>580,7</b>
<b>0</b> – Żywność i zwierzęta żywe	0,5%	0,4%	0,4%	0,4%	0,6%
<b>1</b> – Użytki i tytoń	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
<b>2</b> – Surowce nieżywnościowe z wyjątkiem paliw	0,7%	0,7%	0,7%	1,1%	1,5%
<b>3</b> – Minerale, paliwa, oleje i pochodne	0,4%	0,6%	0,3%	0,7%	1,8%
<b>4</b> – Oleje roślinne i zwierzęce, tłuszcze i woski	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
<b>5</b> – Produkty chemiczne i pochodne	5,5%	6,8%	7,3%	8,8%	10,6%
<b>6</b> – Towary przetworzone sklasyfikowane według materiałów	12,0%	11,1%	9,7%	11,2%	12,9%
<b>7</b> – Maszyny i urządzenia transportowe	70,7%	70,3%	68,8%	64,1%	58,2%
<b>8</b> – Różne wyroby przetworzone	8,5%	7,9%	9,0%	8,8%	7,7%
<b>9</b> – Inne wyroby i transakcje wcześniej niesklasyfikowane	1,6%	2,1%	3,6%	4,6%	6,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych OECD: *International Trade by Commodity Statistics*, SITC Rev. 3, OECD iLibrary. Data dostępu: 17.03.2011.

Porównując Japonię do innych gospodarek, zmiany w Japonii w dziedzinie zaawansowania technologicznego handlu należy ocenić negatywnie. Według OECD Japonia znajdowała się na ostatnim miejscu pod względem tempa wzrostu eksportu produktów wysokich i średniowysokich technologii<sup>6</sup>. Jednocześnie spadał udział Japonii w eksporcie tego rodzaju dóbr w ramach OECD. W latach 1996–2005 udział

<sup>5</sup> *International Trade by Commodity Statistics*, SITC Rev. 3, OECD iLibrary. Data dostępu: 17.03.2011.

<sup>6</sup> Średnioroczny wzrost w latach 1996–2005 wynosił około 4%, podczas gdy średnia dla OECD wynosiła około 7%. Najlepszy pod tym względem kraj – Węgry, zwiększał swój eksport tego rodzaju dóbr o ponad 23% rocznie. Trzeba jednak pamiętać, że udział tych produktów jest wysoki, bo sięgający 4/5 całego eksportu. Por. *OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2007*, OECD, Paris 2007, s. 215.

**Tabela 3.** Udział Japonii, USA, Niemiec i Chin w światowym eksporcie wybranych grup towarowych, w %

Wyszczególnienie		Japonia	USA	Niemcy	Chiny
Produkty przetworzone	2000	9,6	13,8	10,3	4,7
	2005	7,5	10,0	11,6	9,6
	2009	6,1	9,6	11,6	13,5
Żelazo i stal	2000	10,3	4,4	9,7	3,1
	2005	8,6	3,6	8,8	6,1
	2009	9,5	4,1	8,6	7,3
Chemikalia	2000	6,0	14,1	11,9	2,1
	2005	4,8	10,9	11,9	3,3
	2009	4,2	11,0	12,6	4,3
Farmaceutyki	2000	2,5	12,1	12,7	1,6
	2005	1,2	9,5	13,9	1,4
	2009	1,0	10,3	15,1	2,0
Maszyny i wyposażenie transportowe	2000	12,5	15,6	11,0	3,1
	2005	9,9	11,3	12,9	9,1
	2009	8,0	10,5	12,5	14,0
Wyposażenie biurowe i telekomunikacyjne	2000	11,2	15,8	4,9	4,5
	2005	7,7	9,9	5,9	17,7
	2009	5,9	8,5	4,4	26,2
EDP i wyposażenie biurowe	2000	9,5	15,5	4,6	5,0
	2005	5,2	10,0	6,1	23,6
	2009	4,0	8,6	5,6	34,0
Wyposażenie telekomunikacyjne	2000	10,6	11,4	5,9	6,8
	2005	7,3	6,6	6,5	20,5
	2009	4,7	7,0	3,6	29,4
Obwody scalone	2000	13,8	20,4	4,3	1,7
	2005	11,6	14,0	4,8	5,9
	2009	10,3	10,7	4,1	11,4
Pojazdy	2000	15,2	11,6	17,4	0,3
	2005	13,3	9,3	18,6	1,1
	2009	12,2	8,6	18,7	2,3

Uwaga: EDP (*electronic data processing*) – urządzenia elektronicznego przetwarzania danych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Baza danych WTO: *Statistic Database*, World Trade Organization, www.wto.org. Data pobrania: 17.03.2011.

obniżył się o 3,3 pkt proc.<sup>7</sup> Niekorzystne zmiany w zakresie wolumenu eksportu, jak również jego struktury spowodowały spadek znaczenia kraju jako światowego producenta i eksportera w niektórych grupach produktowych<sup>8</sup>. Prezentowane w tab. 3 dane wyraźnie pokazują zmianę ról, które odgrywają w eksporcie świata kraje wymienione w zestawieniu. Japonia, podobnie jak Stany Zjednoczone i odmiennie niż Niemcy, traci swoje udziały praktycznie w każdej z wymienionych w tabeli grup towarowych. Największy wzrost udziałów w eksporcie świata odnotowały w latach 2000–2009 Chiny.

### 3. Czynniki zmiany znaczenia Japonii w eksporcie światowym

Największe sukcesy gospodarcze, w tym handlowe, Japonia osiągała na przełomie lat 80. i 90. XX wieku. Dobra koniunktura gospodarcza, nowoczesna struktura i wysokie udziały w eksporcie towarów oraz kapitału w formie zagranicznych inwestycji bezpośrednich kreśliły optymistyczne perspektywy rozwoju gospodarki kraju. Początek lat 90. to jednak okres, w którym rozpoczęły się problemy Japonii, znajdujące wyraz m.in. w osłabianiu pozycji kraju w handlu międzynarodowym. Wśród najważniejszych czynników zmian należy wymienić stan koniunktury gospodarczej w kraju i na świecie, czynniki związane z globalizacją, regionalizację i związaną z nią politykę handlową Japonii, zmiany strategii działalności korporacji japońskich oraz zmiany układu sił w gospodarce światowej.

Związki między koniunkturą gospodarczą w Japonii i jej handlem zagranicznym są bardzo ściśle. Japonia swój wzrost gospodarczy zawdzięcza w dużej mierze systematycznemu rozwijaniu możliwości eksportowych. Wysoka specjalizacja eksportowa powodowała wzrost handlu zagranicznego w tworzeniu dochodu narodowego. Z drugiej strony, stan koniunktury wewnętrznej implikował sytuację w handlu zagranicznym kraju. W warunkach ożywienia gospodarczego warunki funkcjonowania przedsiębiorstw stają się łatwiejsze, co sprzyja inwestowaniu w aparat produkcyjny umożliwiający zwiększanie eksportu. Z kolei w okresie złej koniunktury rentowność przedsiębiorstw spada, co wiąże się również z ograniczeniem ich działalności eksportowej. W Japonii sytuacja gospodarcza w analizowanym okresie była niestabilna. W 2000 r. tempo wzrostu PKB wyniosło 2,9%, jednak już w kolejnych dwóch latach wyraźnie spadło (odpowiednio, do 0,2% i 0,3%)<sup>9</sup>. W następnych latach (2002–2007) mieliśmy do czynienia z fazą ożywienia w gospodarce Japonii, jednak na stosunkowo niskim poziomie około 1,8% rocznie<sup>10</sup>. Główną przyczyną ożywienia

<sup>7</sup> Tamże.

<sup>8</sup> Szybki postęp technologiczny oraz wysoka specjalizacja w produkcji sprawiły, że w połowie lat 80. XX wieku Japonia była liderem na światowych rynkach wielu produktów. M.E. Porter, *The Competitive Advantage of Nations*, The Macmillan Press Ltd, London 1990, s. 385–386.

<sup>9</sup> *World Economic Outlook*, October 2008, International Monetary Fund, Washington 2008, s. 260; *World Economic Outlook*, October 2010, International Monetary Fund, Washington 2010, s. 177.

<sup>10</sup> *Trade Policy Review...*, s. 1.

był wzrost eksportu, którego udział we wzroście PKB sięgał 2/3<sup>11</sup>. Rósł popyt ze strony partnerów azjatyckich, a pozytywnie zmieniający się kurs jena poprawiał konkurencyjność cenową japońskiego eksportu. Podjęta w tym czasie przez rząd japoński próba zmiany siły napędowej gospodarki z eksportu na popyt wewnętrzny nie powiodła się<sup>12</sup>. Uzewnętrzniło się to na przełomie 2008 i 2009 r., kiedy kryzys finansowo-gospodarczy zdecydowanie ograniczył zapotrzebowanie partnerów na eksport Japonii. Jednocześnie od czerwca 2007 r. rozpoczął się okres szybkiej aprecjacji japońskiej waluty, który trwa do chwili obecnej<sup>13</sup>. Japonia, eksportująca głównie dobra wysokich i średniowysokich technologii, które są bardziej wrażliwe na zmiany koniunkturalne, dramatycznie zmniejszyła swój wywóz za granicę. Nie tylko spadek eksportu w tym kraju znacznie przewyższył poziomy dla innych krajów – między III kw. 2008 i I kw. 2009 r. realny PKB Japonii zmniejszył się o 12,6% (w ujęciu rocznym), co było wynikiem gorszym niż średnia dla wszystkich krajów OECD (7,8%)<sup>14</sup>. Poprawa sytuacji gospodarczej w Japonii rozpoczęła się w lutym/marcu 2009 r. i trwała do połowy 2010. Znowu eksport stał się motorem wzrostu, a wielkie pakiety fiskalne sprzyjały wzrostowi popytu wewnętrznego. Według danych MFW po skurczeniu się gospodarki Japonii w 2009 r. o 6,3%, w 2010 wzrost PKB wyniósł 4,3%<sup>15</sup>.

Ogólna koniunktura wewnętrzna w Japonii wpływała również na możliwości eksportu. W połowie lat 80. XX wieku w kraju występowała wyraźnie tzw. dualna struktura gospodarki, polegająca na równoległym istnieniu obok siebie konkurencyjnych w skali światowej przedsiębiorstw eksportujących oraz niekonkurencyjnych firm koncentrujących swoją działalność na rynku krajowym<sup>16</sup>. Do czasu, gdy pierwsza grupa przedsiębiorstw była w stanie utrzymać przedsiębiorstwa o zasięgu krajowym, eksport Japonii rozwijał się. Gdy sytuacja gospodarcza kraju pogorszyła się, przedsiębiorstwa o perspektywie międzynarodowej zaczęły realizować strategie przenoszenia produkcji krajowej za granicę. Zachowania takie cechowały przedsiębiorstwa w latach 90.<sup>17</sup>, ale także w pierwszej dekadzie XXI wieku. Potwierdzają

<sup>11</sup> *OECD Economic...*, s. 22.

<sup>12</sup> Niski popyt wewnętrzny był wynikiem m.in. spadającej dynamiki wzrostu dochodów gospodarstw domowych i pogarszającej się sytuacji na rynku pracy.

<sup>13</sup> Kurs jena między czerwcem 2007 i marcem 2011 r. uległ aprecjacji o około 34% (11.06.2007 r. jeden dolar amerykański był wart ok. 123 JPY, a 20.03.2011 – ok. 81JPY. Strona internetowa Yahoo! Finance: <http://finance.yahoo.com/echarts?s=USDJPY=X+Interactive#chart3:symbol=usdjpy=x;range=my;indicator=volume;charttype=line;crosshair=on;ohlcvvalues=0;logscale=on;source=undefined>. Data dostępu: 20.03.2011.

<sup>14</sup> *OECD Economic...*, s. 25.

<sup>15</sup> World Economic Outlook Update, IMF, Washington, January 2011, s. 2.

<sup>16</sup> Szerzej na ten temat zob.: A.M. El-Agraa, *Can Japanese Economy Rebound?*, "World Economy", May 2003, vol. 26, issue 5, s. 697 i n.

<sup>17</sup> Por. K. Cowling, P.R. Tomlinson, *The Japanese Crisis – A Case of Strategic Failure?*, "The Economic Journal" 2000, no. 110, s. 372.



to wyraźnie dane dotyczące produkcji grupy towarowej o tradycyjnie dużym udziale w eksporcie Japonii – elektroniki konsumpcyjnej<sup>18</sup>. W 2007 r. przedsiębiorstwa japońskie wyprodukowały 84,1 mln sztuk kamer cyfrowych, z czego 39% w Japonii<sup>19</sup>. W tym samym roku na 52,9 mln sztuk wytworzonych telewizorów kolorowych zaledwie 16% pochodziło z zakładów zlokalizowanych w Japonii. Ze względu na relatywnie wysoki udział Japonii w światowej produkcji wymienionych artykułów oraz w eksporcie kraju wpływało to negatywnie na ogólne wyniki eksportu kraju.

Tendencje do rekonfiguracji łańcucha wartości dodanej (m.in. przenoszenie produkcji za granicę) charakteryzują nie tylko działania korporacji japońskich, ale również przedsiębiorstw pochodzących z innych krajów. Postępujący proces globalizacji, czyli ogólnoświatowego wzrostu powiązań gospodarczych, coraz wyraźniej uwidacznia się w związkach produkcyjnych. W przypadku Japonii proces produkcyjny przedsiębiorstw dzielony jest między wykonawców z różnych krajów, natomiast charakterystyczne jest to, że przedsiębiorstwa japońskie pozostawiają u siebie tę część procesu produkcji, która wymaga użycia kapitału ludzkiego oraz wysoce zaawansowanych technologii. Są to zasoby, które w Japonii występują w obfitości. Zmienia to charakter handlu zagranicznego Japonii, powodując wzrost wartości importu i spadek eksportu.

Równoległym procesem do globalizacji jest współcześnie regionalizacja gospodarcza. Japonia do przełomu XX i XXI wieku nie wzmacniała tej ogólnoświatowej tendencji. Możliwości wzrostu swojej wymiany handlowej widziała głównie w negocjacjach multilateralnych (WTO), a w związku z tym do 2002 r. kraj ten nie posiadał żadnego preferencyjnego porozumienia handlowego. Jednak od tego czasu nastąpiła zasadnicza reorientacja polityki handlowej Japonii i obecnie funkcjonuje już dziesięć porozumień Japonii o charakterze bilateralnym i jedno o charakterze regionalnym<sup>20</sup>. Zakres przedmiotowy porozumień sprzyja rozwojowi eksportu – dotyczy wprowadzania preferencyjnych stawek celnych, ale również ułatwień w handlu, inwestycjach, przepływie osób, polityce konkurencji oraz poprawy środowiska prowadzenia biznesu. Rezultatem tego rodzaju polityki handlowej Japonii jest wzrost powiązań z krajami regionu azjatyckiego. W 2009 r. udział Azji w całkowitym eksporcie Japonii wyniósł 56,8%, a w imporcie 51,5%<sup>21</sup>. W tym kontekście warto podkreślić modyfikacje układu sił gospodarczych w świecie. Dynamiczne zmiany, jakie zachodzą w środowisku międzynarodowym, prowadzą do ewolucji roli i znaczenia dotychczasowych liderów oraz krajów pretendujących do takiej roli zarówno w skali światowej, jak i regionalnej. Wiele wskaźników ekonomicznych

<sup>18</sup> Japonia od połowy lat 80. XX wieku była uznanym producentem odbiorników telewizyjnych, komputerów, kamer wideo.

<sup>19</sup> Obliczenia własne na podstawie: *Japan. An International Comparison 2010*, Keizai Koho Center, Tokyo 2009, s. 45.

<sup>20</sup> Bilateralne porozumienia podpisano z Singapurem, Meksykiem, Malezją, Chile, Tajlandią, Indonezją, Brunei, Filipinami, Szwajcarią oraz Wietnamem. Natomiast porozumienie regionalne obowiązuje w stosunkach z ASEAN. Por. *Trade Policy Review...*, s. 17.

<sup>21</sup> Tamże, s. 101–102.

pokazuje proces wzrostu znaczenia regionu azjatyckiego w gospodarce światowej. Główne zasługi należy przypisać tutaj takim krajom, jak Chiny i Indie. W 2010 r. Chiny stały się oficjalnie drugą gospodarką świata, wyprzedzając Japonię<sup>22</sup>. Z kolei szacuje się, że do 2050 r. Indie zajmą drugie po Chinach miejsce pod względem udziału w światowym PKB<sup>23</sup>. Zmiany tego rodzaju oddziałują na kierunki wymiany handlowej wszystkich krajów włączonych w międzynarodowy podział pracy. Pojawiające się nowe ośrodki wzrostu osłabiają handlowe znaczenie dotychczasowych liderów. Taka sytuacja ma miejsce w przypadku Japonii.

#### 4. Podsumowanie

Przedstawiona w niniejszym artykule analiza pozwala sformułować podstawowy wniosek: pozycja Japonii w światowym eksporcie towarowym ulega systematycznemu pogorszeniu. Wskazują na to czynniki o charakterze zarówno ilościowym (m.in. udziały w eksporcie światowym), jak i jakościowym (wyrażone w strukturze towarowej eksportu). Na taki obraz sytuacji wpływa wiele elementów, a przede wszystkim sytuacja gospodarcza w kraju i na świecie, globalizacja i regionalizacja, polityka handlowa oraz zmiany w układzie sił w gospodarce światowej. 11 marca 2011 r. do tych *stricte* ekonomicznych czynników doszedł jeszcze jeden ważny element – trzęsienie ziemi i tsunami, które dotknęły północno-wschodnią część kraju. Skutki gospodarcze tych zjawisk naturalnych są dopiero szacowane, ale ze względu na to, że produkcję w zlokalizowanych na tych terenach fabrykach wstrzymało wielu japońskich eksporterów (w tym takie korporacje, jak Toyota czy Toshiba), z pewnością odbije się to negatywnie na eksporcie Japonii.

#### Literatura

Baza danych OECD: *International Trade by Commodity Statistics*, SITC Rev. 3, OECD iLibrary. Data dostępu: 17.03.2011.

Baza danych WTO: *Statistic Database*, World Trade Organization, www.wto.org. Data pobrania: 17.03.2011.

Cowling K., Tomlinson P.R., *The Japanese crisis – a case of strategic failure?*, "The Economic Journal" 2000, no. 110.

El-Agraa A.M., *Can Japanese Economy Rebound?*, "World Economy", May 2003, vol. 26, issue 5. [http://gospodarka.gazeta.pl/gospodarka/1,33181,9101030,To\\_juz\\_oficjalne\\_Chiny\\_druga\\_gospodarkaswiata.htm](http://gospodarka.gazeta.pl/gospodarka/1,33181,9101030,To_juz_oficjalne_Chiny_druga_gospodarkaswiata.htm). Data pobrania: 14.02.2011.

*International Trade Statistics*, WTO, Geneva. Roczniki: 2001–2010.

---

<sup>22</sup> [http://gospodarka.gazeta.pl/gospodarka/1,33181,9101030,To\\_juz\\_oficjalne\\_Chiny\\_druga\\_gospodarkaswiata.htm](http://gospodarka.gazeta.pl/gospodarka/1,33181,9101030,To_juz_oficjalne_Chiny_druga_gospodarkaswiata.htm). Data pobrania: 14.02.2011.

<sup>23</sup> Podają za: M. Wojtas, *Ewolucja znaczenia Indii w gospodarce światowej*, [w:] *Militarne i gospodarcze determinanty państwowości azjatyckiej*, red. J. Marszałek-Kawa, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2010, s. 246.

- Japan. An International Comparison 2010*, Keizai Koho Center, Tokyo 2009.
- Porter M.E., *The Competitive Advantage of Nations*, The Macmillan Press Ltd, London 1990.
- OECD Economic Surveys: Japan 2009*, OECD, Paris 2009.
- OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2007*, OECD, Paris 2007.
- OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2009*, OECD, Paris 2009.
- Strona internetowa Yahoo! Finance: <http://finance.yahoo.com/echarts?s=USDJPY=X+Interactive-#chart3:symbol=usdjpy=x;range=my;indicator=volume;charttype=line;crosshair=on;ohlvalues=0;logscale=on;source=undefined>. Data dostępu: 20.03.2011.
- Trade Policy Review. Report by the Secretariat. Japan*, WT/TPR/S/243, World Trade Organization, Geneva, 11 January 2011.
- Wojtas M., *Ewolucja znaczenia Indii w gospodarce światowej*, [w:] *Militarne i gospodarcze determinanty państwowości azjatyckiej*, red. J. Marszałek-Kawa, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2010.
- World Economic Outlook Update, IMF, Washington, January 2011.
- World Economic Outlook*, October 2008, International Monetary Fund, Washington 2008.
- World Economic Outlook*, October 2010, International Monetary Fund, Washington 2010.

## POSITION OF JAPAN IN THE INTERNATIONAL MERCHANDISE TRADE

**Summary:** The author of the article analyses an actual position of Japan in the international merchandise trade. Focusing his attention on the development of export in the period of 2000-2009 he concludes that the position of Japan in the international trade is weakening. This is because of influence of a lot of factors, e.g.: economic condition of the Japanese and world economy, globalization and regionalization, Japanese trade policy and changes in a balance of power in the world economy.

**Keywords:** foreign trade, exports, economic relations, Japan, world economy.